

Ризик-менеджмент

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціальності 073 «Менеджмент».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» є закономірності і тенденції антикризового управління та управління ризиками на мікрорівні та закономірності їх розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна тісно пов'язана з дисциплінами «Менеджмент», «Маркетинг», «Стратегічне управління».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета вивчення навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» є навчити майбутніх фахівців визначати можливі ризики, знаходити причини їх виникнення, діагностувати та оцінювати ситуацію, здійснювати автоматизовані розрахунково-аналітичні роботи щодо обґрунтування управлінських рішень з використанням економіко-математичних методів та ЕОМ, приймати оптимальні стратегічні рішення, знаходити шляхи зниження ризиків.

1.2. Основні завдання навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» є формування вмінь оперувати специфічними управлінськими фінансовими термінами, категоріями та поняттями; розумінні змісту і ролі ризиків; розгляді класифікації ризиків; ознайомленні з методами менеджменту ризиками; вивченні способів оцінки міри ризику; розкритті змісту механізму управління ризиками; розгляді прийомів управління ризиками; вивченні технології прийняття рішень у різних ризикованих ситуаціях; моделюванні та оптимізації ризиків; ознайомленні з організацією процесу страхування від ризиків.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти має бути сформовані наступні елементи компетентності:

загальні:

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члени суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- здатність до адаптації та дій у новій ситуації;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність).

фахові:

- здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища;
- здатність управляти організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту;
- здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту;
- здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.

1.4. Програмні результати навчання:

- знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства;
- демонструвати навички виявлення проблеми та обґрунтування управлінських рішень;
- виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень;

- застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації;
- виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера;
- демонструвати навички стратегічного та інноваційного управління в умовах невизначеності та ризику; ідентифікувати ризики та проявляти навички антикризового управління.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 210 годин 7 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність, зміст та види ризиків. Поняття управління ризиком

Невизначеність та її види. Особливості управління підприємством в умовах невизначеності. Сутність ризику. Причини виникнення ризику. Класифікація ризиків. Управління ризиком – нова галузь знань. Історія розвитку дисципліни та її зв'язок з іншими дисциплінами. Поняття управління ризиком. Специфіка управління ризиками.

Тема 2. Методи менеджменту ризику та способи оцінки міри ризику

Методи менеджменту ризику. Загальні підходи щодо кількісної оцінки ризику в спектрі економічних проблем. Ризик в абсолютному та відносному виразі. Нерівність Чебишева. Допустимий, критичний та катастрофічний ризики. Оцінка ризику ліквідності. Коефіцієнт чутливості бета (β).

Тема 3. Ризик та теорія корисності

Сутність концепції теорії корисності. Поняття корисності. Основні аксіоми теорії корисності. Поняття граничної корисності. Приклади побудови функції корисності під час прийняття рішення, обтяженого ризиком.

Корисність за Нейманом – Моргенштерном. Поняття лотереї, детермінованого еквівалента лотереї, премії за ризик. Різке ставлення до ризику: схильність, нейтральність, несхильність. Функція корисності. Криві байдужості.

Тема 4. Диверсифікація та теорія портфеля

Сутність диверсифікації. Портфель цінних паперів. Структура портфеля цінних паперів. Норма прибутку цінних паперів. Щільність зв'язку з загальноринковими цінами. Протилежна фаза коливань норми прибутку всередині портфеля. Ризик цінних паперів. Систематичний та специфічний ризик цінних паперів. Кореляція цінних паперів та її застосування. Портфель з двох різних акцій. Портфель з багатьох акцій. Загальні засади теорії портфеля. Оптимізація структури портфеля. Концепція спрощеної класичної моделі формування портфеля.

Тема 5. Аналіз ризику при прийнятті стратегічних довгострокових рішень з інвестування

Стратегічний менеджмент, інвестиційна стратегія, інвестиційний ризик, ризик фірми, інвестиційний портфель. Критерії оцінювання інвестиційних (інноваційних) програм та проектів. Чистий потік грошових засобів, період окупності інвестицій, внутрішня ставка доходу, чиста теперішня вартість, індекс прибутковості. Ринкова вартість підприємства та ризику. Принципи формування інвестиційного портфеля з урахуванням ризику.

Тема 6. Моделювання і оптимізація ризику та теорія гри

Теоретико-ігрова модель. Функція ризику. Критерії прийняття рішень при заданому розподілі ймовірностей. Критерії прийняття рішень, коли невідомий розподіл ймовірностей. Критерії прийняття рішень у ситуації, що характеризується антагоністичними інтересами середовища. Шоста інформаційна ситуація. Критерій Байєса. Критерій мінімуму дисперсій функціоналу оцінювання. Критерій Бернуллі-Лапласа. Принципи максимуму Гіббса-Джейнса. Критерій мінімального ризику Севіджа. Критерій Гурвіца. Критерії Ходжеса-Лемана.

Тема 7. Ризик в стратегічному та інвестиційному менеджменті

Загальні засади стратегічного менеджменту з урахуванням ризику. Етапи формування програми розвитку компанії та її стратегії у довгостроковому періоді. Оцінка інвестиційної стратегії компанії. Методи оцінки інвестиційних проектів з урахуванням ризику. Ризик щодо прийняття інвестиційних рішень. Аналіз чутливості. Корпоративна імітаційна модель. Сутність аналізу впливу інвестиційних проектів на ризик фірми. Основні принципи і сутність формування інвестиційного портфеля з урахуванням ризику та пов'язані з цим проблеми.

Тема 8. Моделі і методи стохастичного програмування

Поняття моделі. Сутність теоретико-ігрової моделі. Поняття конфліктної ситуації та стратегії гравця. Нижня ціна гри або максимін. Верхня ціна гри або мінімакс. Алгоритм знаходження рішення гри.

Економічне середовище у ролі гравця. Поняття інформаційної ситуації. Характеристики інформаційних ситуацій. Функція ризику. Приклади кількісної оцінки ризику під час прийняття господарських рішень. Прийняття рішень в умовах ризику. Критерії прийняття рішень в умовах ризику.

Критерій Байєса. Критерій Бернуллі – Лапласа. Критерій Гіббса – Джейнса. Критерій Вальда. Критерій мінімального ризику Севіджа. Критерій Гурвіца.

Тема 9. Запаси, резерви як способи зниження ризику

Ризик потреби в запасах. Види запасів і резервів, які можуть бути використані для зниження ступеня ризику в менеджменті. Сутність різних способів щодо визначення структури резервів на покриття ймовірних затрат (збитків). Сутність моделі М. Міллера і Д. Орра. Поняття “оптимального резерву”. Коефіцієнт ризику в управлінні запасами. Імовірнісна модель визначення оптимальних запасів з урахуванням ризику.

Тема 10. Ризики в зовнішньоекономічній діяльності

Економічна природа ризиків ЗЕД. Види зовнішньоторгового ризику. Валютний ризик. Строкові угоди в технології хеджування комерційних операцій зовнішньоекономічної діяльності. Дебіторний, політичний та трансфертний ризик. Транспортний ризик. Договірні гарантії. Ціновий ризик. Валютно-курсове забезпечення імпортера та експортера. Експортний факторинг. Цінові ризики.

Тема 11. Страхування – основний прийом управління ризиками

Сутність, зміст і види страхування в умовах невизначеності. Організаційна структура страхування в умовах ризику. Зміст і завдання актуарних розрахунків. Актуарна калькуляція. Класифікація актуарних розрахунків. Особисте, майнове страхування та страхування відповідальності.

3. Рекомендовані джерела інформації

1. Акофф Р. Планирование в больших экономических системах. Москва : Сов. радио, 1972. 224 с.
2. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент : підручник. М : «Финансы и статистика», 1996. 188 с.
3. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: Учеб. курс. Киев: Ника Центр, 1999. 512 с.
4. Василенко В.А., Мірошник І.Є. Ситуаційне й операційне управління в системі менеджменту: навчальний посібник. Москва : МГУ, 2012. 340 с.
5. Верба В.А., Загородніх О.А. Проектний аналіз : підручник. Київ : КНЕУ, 2000. 350 с.
6. Вітлінський В.В. Економічний ризик: ігрові моделі. Київ : КНЕУ, 2002. 446 с.
7. Вітлінський В.В., Наконечний С.І. Ризик у менеджменті : навчальний посібник. Київ : «Борисфен-М», 1996. 280 с.
8. Калінеску Т.В., Альошкін Т.В., Кудіна В.Г. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. 372с.
9. Ковбасюк М.Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств : навч. посібн. Київ : Вид. дім «Скарби», 2007. 336 с.

10. Лапуста М.Г., Шаршукова Л.Г. Риски в предпринимательской деятельности : учебник. Москва : ИНФРА, 1998. 224 с.
11. Нейман Дж., Моргенштерн О. Теория игр и экономическое поведение. Москва: Иностран. лит., 1960. 708 с.
12. Нікбахт Е., Гроппеллі А. Фінанси. Київ: Вік; Глобус, 1992. 382 с.
13. Первозванский А. А., Первозванская Т. Н. Финансовый рынок: расчет и риск. Москва: ИНФРА-М, 1994. 192 с.
14. Устенко О. Л. Теория экономического риска. Киев: МАУП, 1997. 164 с.
15. Цай Т. Конкуренция и управление рисками на предприятиях. Москва: Аланс, 1997. 285 с.
16. Черкасов В. В. Деловой риск в предпринимательской деятельности. Киев: Либра, 1996. 160 с.
17. Ястремський О. І. Моделювання економічного ризику. Київ : Либідь, 1992. 176 с.
18. Ястремський О. І. Теорія економічного ризику. Київ : Артек, 1998. 235 с.

Укладач: Загребельна І.Л., к.е.н. доцент кафедри менеджменту